

INFORMACIJA

Izvještaj o implementaciji

ZAŠTITA DJECE OD SEKSUALNOG ISKORIŠTAVANJA I SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA PUTEM INFORMACIONIH I KOMUNIKACIONIH TEHNOLOGIJA (IKT)

RJEŠAVANJE IZAZOVA koje izazivaju seksualne slike i/ili videozapisi koje dijete samo generira

Komitet država članica Konvencije Vijeća Evrope o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe (u daljem tekstu: Lanzarote komitet) 10. mart 2022. usvojio izuzetno obimni Izvještaj o implementaciji „Zaštita djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja putem informacionih i komunikacionih tehnologija (IKT)“.

Lanzarote komitet ispitivao je niz izazova koji su pokrenuli nekoliko trendova seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece a koji proizlaze iz brzog razvoja i povećane upotrebe informaciono-komunikacionih tehnologija (IKT). Navedeno je rezultiralo odlukom da svoj 2. tematski krug monitoringa naslovi na „Zaštitu djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja putem informacionih i komunikacionih tehnologija (IKT)“. Ova vrlo široka tema je zatim sužena na „Rješavanje izazova koje izazivaju seksualne slike i/ili videozapisi koje dijete samo generira“ kako bi se Komitetu omogućilo da pruži podršku članicama Lanzarote konvencije.

Ovaj drugi krug praćenja odnosi se na 43 države koje su ratifikovale konvenciju u vrijeme kada je ovaj krug praćenja pokrenut, a to su:

Albanija, Andora, Austrija, Belgija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Kipar, Češka Republika, Danska, Estonija, Finska, Francuska, Gruzija, Njemačka, Grčka, Mađarska, Island, Italija, Latvija, Lihtenštajn, Litvanija, Luksemburg, Malta, Republika Moldavija, Monako, Crna Gora, Holandija, Sjeverna Makedonija, Norveška, Poljska, Portugal, Rumunija, Ruska Federacija, San Marino, Srbija, Slovačka Republika, Slovenija, Španija, Švedska, Švicarska, Turska, Ukrajina.

Ovaj izvještaj je napravljen na osnovu informacija u skladu sa odgovorima koje je Lanzarote komitet dobio na tematski upitnik. Lanzarote komitet je po prvi put odlučio da uključi djecu u svoj nadzorni rad, te jedan dio izvještaja u posebnom poglavlju posvećen djeci i njihovim zapažanjima i preporukama. Prilozi 306 djece iz 10 država su dostavljeni u različitim formatima, od formalnih izvještaja, do crteža i video zapisa.

U izradi ovog izvještaja poseban doprison su dala i predstavnici civilnog društva.

Isti je dostupan na web stranici Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH i na Platformi za koordinaciju unapređenja dječijih prava, a originalni tekst izvještaja se može naći na web stranici Vijeća Evrope na linku <https://www.coe.int/en/web/children/2nd-monitoring-round>.

U tekstu ispod se nalaze izdvojene preporuke iz izvještaja. Jedan dio preporuka se odnosi na određene države članice Lanzarote konvencije, dok se druge odnose na sve članice, a što je posebno naznačeno.

Preporuke u vezi sa koracima koje treba preduzeti kako bi se efikasno poboljšala primjena Lanzarote konvencije

Preporuka II-1

Priznajući da termin „dječija pornografija” može zavarati i umanjiti težinu zločina na koje se odnosi, Lanzarote komitet **poziva članice** da radije koriste termin „materijali o seksualnom zlostavljanju djece” (“child sexual abuse material” CSAM) za materijal koji prikazuje djela seksualnog zlostavljanja djece i/ili fokusiranje na genitalije djeteta slijedeći smjernice navedene u “Terminološkim smjernicama za zaštitu djece od seksualne eksploatacije i seksualnog zlostavljanja” (“Terminology Guidelines for the Protection of Children from Sexual Exploitation and Sexual Abuse”)¹ u razvoju budućih nacionalnih, regionalnih i međunarodnih pravnih instrumenata i politika koje se bave prevencijom i zaštitom od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece.

Preporuka II-2

Lanzarote komitet **poziva članice** da ojačaju zaštitu djece uvođenjem eksplicitnih referenci u svoje pravne okvire koje se odnose na ponašanje u vezi s seksualno sugestivnim slikama i/ili video zapisima koje su djeca sama napravila, identifikujući okolnosti kada se djeca ne bi trebala biti smatrana krivično odgovornom, a kada bi trebala biti procesuirana i to samo kao krajnje sredstvo.

Preporuka II-3

Lanzarote komitet **poziva one članice** koje u svom zakonskom okviru nemaju definiciju „materijali o seksualnom zlostavljanju djece“ da istu uvedu u skladu sa Preporukom II-1 iznad.

Preporuka II-4

Lanzarote komitet **poziva članice** da razmotre odgovarajuće pravne odgovore na ponašanje koje uključuje nevizuelni seksualni materijal koji su napravila djeca u kontekstu krivičnih djela obuhvaćenih konvencijom.

Preporuka II-5

Lanzarote komitet **traži od članica** koje predviđaju izuzeće odrasle osobe od krivične odgovornosti za posedovanje seksualnih slika i/ili video zapisa koje su djeca sama izradila da osiguraju dole navedeno:

- da je dijete prikazano na takvim slikama navršilo zakonsku dob za seksualne aktivnosti i dalo svoj pristanak za posjedovanje takvih slika i/ili video zapisa, te da
- da osoba koja posjeduje slike i/ili video zapise koje je dijete samostalno kreiralo i prikazano dijete na materijalima budu slične starosti i zrelosti (npr. postavljanjem maksimalne razlike u godinama među njima) u skladu sa paragrafom 129. Izvještaja s objašnjenjima Lanzarote konvencije, i da
- proizvodnja i posjedovanje navedenih slika i/ili video zapisa ne uključuje bilo kakvu zloupotrebu.

¹ <https://ecpat.org/luxembourg-guidelines/> i <https://ecpat.org/wp-content/uploads/2021/05/Zastita-djece-od-seksualnog-iskoristavanja-i-zlostavljanja-ZA-WEB-SPREAD.pdf>

Preporuka II-6

Lanzarote komitet **traži da članice** u svom zakonskom okviru osiguraju da dijete neće biti krivično gonjeno kada:

- posjeduje vlastite seksualno sugestivne ili eksplicitne slike i/ili video zapise;
- posjeduje seksualno sugestivne ili eksplicitne slike i/ili video zapise drugog djeteta uz informisani pristanak djeteta prikazanog na istim;
- posjeduje seksualno sugestivne ili eksplicitne slike i/ili video zapise drugog djeteta kao rezultat pasivnog primanja bez aktivnog traženja.

Preporuka II-7

Lanzarote komitet **poziva članice** da usvoje zakonodavne ili druge mjere koje promovišu kao prioritet obrazovne i druge mjere koje će za cilj imati podršku djeci u sigurnom istraživanju svog seksualnog razvoja uz razumijevanje i izbjegavanje rizika koji proizlaze od proizvodnje i posjedovanja seksualnih slika i/ili videa koje sami proizvode.

Preporuka II-8

Lanzarote komitet **traži da članice** u svom zakonodavnom okviru osiguraju da dijete: neće biti krivično gonjeno zbog dijeljenja njegovih/njenih seksualnih slika i/ili video zapisa s drugim djetetom kada je takvo dijeljenje dobrovoljno, sporazumno i namijenjeno isključivo za njihovu privatnu upotrebu.

Preporuka II-9

Lanzarote komitet **traži da članice**, koje to već nisu učinile, osiguraju da se distribucija ili prenos seksualno eksplicitnih slika i/ili video zapisa druge djece od strane djece procesuirana kao posljednje sredstvo kada se takve slike i/ili video snimci kvalifikuju kao „dječja pornografija” u skladu sa članom 20(2) Lanzarote konvencije.

Preporuka II-10

Lanzarote komitet **poziva članice koje to još nisu učinile**, da razmotre kriminalizaciju mamljenja djece u seksualne svrhe (“grooming”), čak i kada navedeno ne vodi ni do ličnog susreta niti do stvaranja materijala o seksualnom zlostavljanju djece.

Preporuka II-11

Kada se bavi slučajevima seksualne iznude koji uključuju djecu, Lanzarote komitet **poziva članice**, koje to još nisu učinile, da uzmu u obzir situacije u kojima se seksualne slike i/ili video snimci koje su djeca sama kreirala koriste za prisiljavanje ili prijetnju djetetu, distribuciju istih, druge seksualne usluge, finansijsku dobit ili drugu korist za počinitelje:

- uvrste posebne odredbe za rješavanje ove situacije,
- krivično gone, kako za početno zadržavanje seksualnih slika i/ili video snimaka koje su djeca sama izradila, tako i za čin iznude.

Preporuka II-12

Lanzarote komitet **poziva članice** koje to još nisu učinile da osiguraju da se seksualno iznuđivanje djece koje uključuje seksualne slike i/ili videozapise koje su djeca sama proizvela istraži i krivično goni.

Preporuka III-1

Lanzarote komitet od **Lihtenštajna i San Marina** traži da uspostave specijalizovane jedinice za provođenje zakona, službe ili osobe zadužene za bavljenje seksualnim prestupima nad djecom uz pomoć IKT-a.

Preporuka III-2

Lanzarote komitet **poziva Bosnu i Hercegovinu** da osigura uspostavljanje jedinice za provođenje zakona, službe ili osoba(e) specijalizovane za krivična djela nad djecom uz pomoć IKT-a, koja pokriva teritoriju cijele zemlje.

Preporuka III-3

Imajući na umu različite kontekste članica, paragraf 235 Izvještaja s objašnjenjima, **Lanzarote komitet traži, od onih članica** koje to još nisu učinile, da osiguraju da jedinice za provođenje zakona, službe ili osobe specijalizovane za seksualne delikte nad djecom uz pomoć IKT-a budu finansirane na adekvatan način odnosno da osiguraju dovoljna sredstva, uključujući osoblje, opremu i obuku.

Preporuka III-4

Lanzarote komitet **poziva sve članice** da osiguraju da kapaciteti svih istražnih jedinica, službi ili osoba specijalizovanih za seksualne delikte nad djecom uz pomoć IKT-a uzmu u obzir tehnologije koje se razvijaju i ponašanje na mreži, preciznije, da prate trenutnu praksu koju koriste počinioci. Pored toga, Lanzarote komitet poziva sve članice da razmijene najbolje prakse između relevantnih istražnih jedinica.

Preporuka III-5

Lanzarote komitet **poziva sve članice** da osiguraju da jedinice za provođenje zakona, službe ili osobe specijalizovane za seksualne delikte nad djecom putem IKT-a adekvatno pokriju i budu specijalizovani i za krivična djela koja uključuju seksualne slike i/ili video zapise koje djeca sama izrađuju.

Preporuka III-6

Lanzarote komitet poziva Litvaniju, **Monako i Ukrajinu** da osnuju specijalizovane jedinice, službe ili zaduže osobe za krivično gonjenje seksualnih delikata nad djecom putem IKT-a.

Preporuka III-7

Imajući na umu različite kontekste, kako je navedeno u paragrafu 235. Izvještaja s objašnjenjima, Lanzarote komitet, od **onih članica koje to još nisu učinile**, traži da obezbjede da jedinice, službe ili osobe specijalizovane za seksualne delikte nad djecom putem IKT-a budu adekvatno finansirane, da osiguraju dovoljne resurse, uključujući osoblje, opremu i obuku.

Preporuka III-8

Lanzarote komitet poziva **Bugarsku, Češku Republiku, Dansku, Estoniju, Monako, Crnu Goru, Holandiju, Rumuniju, Švicarsku i Ukrajinu** da uspostave, gdje je prikladno, specijalizovane jedinice, službe ili osobe u sudovima zadužene za rješavanje seksualnih prestupa nad djecom putem IKT-a.

Preporuka III-9

Lanzarote komitet **poziva sve članice** da osiguraju da jedinice, službe ili osobe u sudovima odgovorne za seksualne delikte nad djecom putem IKT-a imaju neophodnu stručnost/specijalizaciju u oblastima prava djece, seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja djece i tehničkog znanja o IKT-u.

Preporuka III-10

Lanzarote komitet **poziva sve članice** da osiguraju da jedinice, službe ili osobe u sudovima odgovorne za seksualne delikte nad djecom putem IKT-a imaju adekvatnu stručnost/specijalizaciju za krivična djela koja uključuju seksualne slike i/ili video zapise koje djeca sama izrađuju.

Preporuka III-11

Lanzarote komitet **poziva one članice** koje to još nisu uradile da formiraju jedinice, odjeljenja ili imaju osobe specijalizovane za seksualne prestupe počinjene uz pomoć IKT-a koje su počinila djeca nad drugom djecom, za organe odgovorne za istrage i za organe odgovorne za krivično gonjenje.

Preporuka III-12

Lanzarote komitet traži od **Gruzije, Lihtenštajna, Sjeverne Makedonije, Srbije i Ukrajine** da osiguraju obuku o seksualnim prestupima protiv djece za sve službenike za provođenje zakona koji će vjerovatno doći u kontakt s takvim slučajevima, uključujući i službenike na recepciju, a ne samo za specijalizovane jedinice.

Preporuka III-13

Lanzarote komitet traži od **Gruzije, Lihtenštajna, Severne Makedonije, San Marina, Srbije i Ukrajine** da seksualne delikte nad decom počinjene putem IKT-a uvrste u obuku službenika za sprovođenje zakona koji će verovatno doći u kontakt sa takvim slučajevima.

Preporuka III-14

Lanzarote komitet **poziva članice**, koje to još nisu učinile, da obezbjede posebnu obuku službenika za sprovođenje zakona o seksualnim deliktima nad djecom, uključujući prinudu ili iznudu uz pomoć IKT-a, uključujući i kada takva djela uključuju seksualne slike i/ili video zapise koje su djeca sama izradila, koji će vjerovatno doći u kontakt sa takvim slučajevima.

Preporuka III-15

Lanzarote komitet **zahtijeva od onih članica koje to već ne čine** da uspostave obuke za tužioce o aspektima seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece.

Preporuka III-16

Lanzarote komitet **traži od onih članica** koje to već ne čine da osiguraju da obuke o seksualnim krivičnim djelima protiv djece potpomognutima IKT-om budu dostupne tužiocima koji rade ili će raditi na tim pitanjima.

Preporuka III-17

Lanzarote komitet **poziva one članice** koje to još nisu učinile da osiguraju da je tužiocima dostupna obuka o izazovima koje predstavljaju seksualne slike i/ili videozapisi koje su sama proizvela djeca i prisila ili iznuda djece koje je olakšala IKT.

Preporuka III-18

Lanzarote komitet **traži od onih članica koje to već ne čine** da osiguraju da je obučavanje o seksualnim krivičnim djelima protiv djece koje olakšava IKT dostupno sudijama koji rade ili će raditi na tim pitanjima. **(odnosi se i na BiH)**

Preporuka III-19

Lanzarote komitet **poziva sve članice** da osiguraju da sudijama bude dostupna obuka o izazovima koje predstavljaju seksualne slike i/ili videozapisi koje su djeca sama proizvela i o IKT-prisili ili iznudi djece.

Preporuka III-20

Lanzarote komitet **poziva članice koje to već ne čine** da ponude zajedničko (ili "zduženo") obučavanje za stručnjake, a posebno organa krivičnog gonjenja, tužioce i sudije, uključene u pravne postupke koji uključuju seksualno iskorištavanje djece i seksualno zloupotrebu djece uz pomoć IKT-a, kako bi se osigurala dosljednost u svim fazama.

Preporuka III-21

Lanzarote komitet **poziva članice koje to još nisu učinile** da osiguraju da obučavanje o seksualnim krivičnim djelima protiv djece u području krivičnog gonjenja, tužilaca i sudija u području IKT-a sadržava praktični element koji uključuje simulirane ili stvarne slučajeve.

Preporuka III-22

Lanzarote komitet **zahtijeva od Crne Gore i San Marina** da poduzmu mjere kako bi omogućili jedinicama ili istražnim službama da identificiraju žrtve krivičnih djela utvrđenih u skladu s članom 20. Lanzarote konvencije, posebno analiziranjem materijala koji sadržava seksualno zloupotrebu djece.

Preporuka III-23

Lanzarote komitet zahtijeva od **Bosne i Hercegovine, Gruzije, Luksemburga, Sjeverne Makedonije i Srbije** da uspostave funkciju identifikacije žrtava u okviru provedbe zakona zaduženu za borbu protiv seksualnih krivičnih djela protiv djece potpomognutih IKT-om.

Preporuka III-24

Lanzarote komitet **poziva sve članice** da osiguraju da su mjere, usluge i tehnologija koje su dostupne onima zaduženim za identifikaciju djece žrtava seksualnih krivičnih djela potpomognutih IKT-om ažurne, da odražavaju trenutne prakse među članicama, da uključuju uspostavu i upotrebu nacionalnih baza podataka materijala o zlostavljanju djece, te da se izdvajaju dovoljna sredstva.

Preporuka III-25

Lanzarote komitet **poziva sve članice** da se uključe i ojačaju saradnju među članicama u svrhu identifikacije djece žrtava seksualnih krivičnih djela uz pomoć IKT-a, uključujući, prema potrebi, pružanjem pristupa međusobnim bazama podataka ili zajedničkim bazama podataka.

Preporuka III-26

Lanzarote komitet poziva **Albaniju i Sjevernu Makedoniju** da uspostavu veze s Interpol-ovom ICSE bazom podataka.

Preporuka III-27

Lanzarote komitet poziva **Bosnu i Hercegovinu, Grčku, Latviju, Lihtenštajn, Crnu Goru i San Marino** da osiguraju uklanjanje svih prepreka za aktivan doprinos Interpol-ovoj ICSE bazi podataka i provedbu nacionalnih doprinosa u praksi, bez obzira na nacionalnost žrtava.

Preporuka III-28

Lanzarote komitet **zahtijeva od članica koje to još ne čine** da preduzmu potrebne zakonodavne ili druge mjere, u skladu s osnovnim principa svog zakonodavstva, kako bi se osigurala efikasna istraga i krivično gonjenje seksualnih krivičnih djela protiv djece potpomognutih IKT-om, omogućujući, prema potrebi, mogućnost tajnih operacija. (**odnosi se i na BiH**)

Preporuka III-29

Lanzarote komitet **poziva sve članice** da se uključe u saradnju i ojačaju saradnju među članicama u svrhu identifikacije počinitelja seksualnih krivičnih djela protiv djece koja se potpomažu IKT-om, uključujući, prema potrebi, omogućavanjem međusobnog pristupa bazama podataka ili zajedničkim bazama podataka koje sadržavaju informacije o takvim počiniocima.

Preporuka III-30

Lanzarote komitet zahtijeva od svih članica da osiguraju da se istrage i krivični postupci u seksualnim krivičnim djelima protiv djece uz pomoć IKT-a tretiraju kao prioritet i provode bez neopravdanog odgađanja.

Preporuka III-31

Lanzarote komitet **poziva sve članice** da poduzmu potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da očuvanje određenih pohranjenih računarskih podataka u vezi s određenom krivičnom istragom ili postupkom bude moguće, uz puno poštovanje prava uključenih članica.

Preporuka III-32

Lanzarote komitet **poziva sve članice** da poduzmu potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da su ulaganja u ljudske, finansijske i fizičke resurse dovoljna za pravovremenu analizu podataka dobivenih iz IKT-a, kako bi se istrage provele bez neopravdanog odlaganja.

Preporuka IV-1

Lanzarote komitet **zahtijeva od članica koje to još ne čine** da poduzmu potrebne zakonodavne ili druge mjere za uspostavu nadležnosti nad transnacionalnim slučajevima seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece koje olakšava IKT kada se jedan od sastavnih elemenata krivičnog djela dogodio na njihovom državnom području.

Preporuka IV-2

Lanzarote komitet **zahtijeva od Kipra** da poduzme potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi uspostavio nadležnost u slučajevima seksualnog iskorištavanja i zloupotrebe djece koje je izvršeno putem IKT-a kada je počinjeno od strane jednog od njenih državljana, čak i ako se krivično djelo dogodi u inostranstvu.

Preporuka IV-3

Lanzarote komitet **poziva članice koje su izrazile rezervu u skladu s članom 25. stavom 3.** vezano za član 25. stava 1. tačke (e) da razmotre ukidanje te rezerve i uspostave nadležnost za krivična djela na osnovu konvencije kada su takva krivična djela počinile u inostranstvu osobe koje imaju uobičajeno boravište na njihovom državnom području.

Preporuka IV-4

Lanzarote komitet **zahtijeva od onih članica koje to još nisu učinile** i koje nisu izrazile rezervu u primjeni člana 25. stava 1. tačke (e) Lanzarote konvencije da uspostave nadležnost nad krivičnim djelima utvrđenima u skladu s konvencijom koja su u inostranstvu počinile osobe koje imaju uobičajeno boravište na njihovom državnom području.

Preporuka IV-5

Lanzarote komitet **zahtijeva od članica koje to još ne čine** da uklone zahtjev da se krivično gonjenje može pokrenuti samo nakon prijave žrtve ili prijave iz države mjesta gdje je krivično djelo počinjeno zbog krivičnih djela seksualne zloupotrebe (član 18.), krivičnih djela koja se odnose na dječiju prostituciju (član 19.), izrade "dječije pornografije" (član 20. stav 1. tačka (a)) i krivičnih djela koja se odnose na učestvovanje djeteta u pornografskim izvođenjima (član 21.) kada ih je počinio jedan od njihovih državljana ili osoba koja ima uobičajeno boravište na njenoj teritoriji. (**odnosi se i na BiH**)

Preporuka IV-6

Lanzarote komitet **zahtijeva od članica koje to još ne čine** da uklone zahtjev za dvostruku kažnjivost za krivična djela seksualne zloupotrebe (član 18.), krivična djela koja se odnose na dječiju prostituciju (član 19.), proizvodnju dječije pornografije (član 20. stav 1. tačka (a)) i krivična djela koja se odnose na učestvovanje djeteta u pornografskim izvedbama (član 21.), kada ih je počinio jedan od njihovih državljana.

Preporuka IV-7

Lanzarote komitet **poziva članice koje to još nisu učinile** da uklone zahtjev za dvostruku kažnjivost za krivična djela posjedovanja, nuđenja, distribucije, prijenosa, nabave dječije pornografije i činjenice svjesnog dobivanja pristupa dječijoj pornografiji putem IKT-a, kada su seksualne slike i/ili videozapisi koje sama generira dijete uključeni kada ih je počinio jedan od njihovih državljana.

Preporuka IV-8

Lanzarote komitet **poziva one članice** koje to još ne čine da uklone zahtjev za dvojnu kažnjivost za krivična djela koja se odnose na traženje djece u seksualne svrhe (član 23.) kada ih je počinio jedan od njihovih državljana.

Preporuka IV-9

Lanzarote komitet traži od **Albanije, Bosne i Hercegovine, Danske, Gruzije, Grčke, Litve, Luksemburga, Malte, Crne Gore i Norveške** da poduzmu potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi se utvrdila nadležnost nad bilo kojim krivičnim djelom utvrđenim u skladu s Lanzarote konvencijom kada je krivično djelo počinjeno protiv jednog od njegovih državljana ili osobe koja ima uobičajeno boravište na njenoj teritoriji.

Preporuka V-1

Lanzarote komitet poziva **Bugarsku, Mađarsku, Monako i Rusku Federaciju** da povuku rezervu koju su izrazile vezano za član 20. stav 4. Lanzarote konvencije, čime se aktivira pravo da se u cijelosti ili djelomično ne primjenjuje član 20. stav 1. tačka (f) konvencije.

Preporuka V-2

Lanzarote komitet poziva **Bugarsku i Rusku Federaciju** da povuku rezervu koju su izrazile vezano za član 21. stavom 2. Lanzarote konvencije, čime se aktivira pravo na ograničavanje primjene člana 21. stava 1. tačke (c) Konvencije.

Preporuka V-3

Lanzarote komitet **traži od svih članica** da prošire svoju međunarodnu saradnju s drugim članicama kako bi se poboljšalo efektivno provođenje Lanzarote konvencije.

Preporuka V-4

Lanzarote komitet **poziva sve članice** da dosljedno analiziraju mogućnosti proširenja međunarodne saradnje sa zemljama koje nisu članice Lanzarote konvencije kako bi se širili standardi Lanzarote konvencije.

Preporuka V-5

Lanzarote komitet **poziva sve članice** da redovno procjenjuju poteškoće s kojima se suočavaju kada se bave međunarodnom saradnjom i da ih otklanjaju.

Preporuka V-6

Lanzarote komitet **poziva sve članice** da ocijene, ojačaju i razviju međunarodnu saradnju između članica Lanzarote konvencije u svrhu sprečavanja i suzbijanja seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece u pitanjima koja se odnose na seksualne slike i/ili videozapise koje koje dijete samo generira.

Preporuka V-7

Lanzarote komitet **poziva sve članice** da dosljedno analiziraju mogućnosti proširenja međunarodne saradnje sa zemljama koje nisu članice Lanzarote konvencije radi širenja standarda Lanzarote konvencije u svrhu sprečavanja i suzbijanja seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece u pitanjima povezanim sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje koje dijete samo generira.

Preporuka V-8

Lanzarote komitet **poziva sve članice** da ojačaju saradnju s relevantnim međuvladinim tijelima, transnacionalnim mrežama i drugim međunarodnim organizacijama i inicijativama zbog njihove sposobnosti mobilizacije, njihova svjetskog opsega i njihove fleksibilnosti u radu, u svrhu sprečavanja i suzbijanja seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece u pitanjima povezanim sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje dijete samo generira.

Preporuka V-9

Lanzarote komitet **poziva sve članice** da razmotre mogućnost podnošenja zahtjeva za uspostavu projekata saradnje kojima upravlja Vijeće Evrope kako bi im se pomoglo u njihovim naporima za sprečavanje i suzbijanje seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece u pitanjima povezanim sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje dijete samo generira.

Preporuka V-10

Lanzarote komitet **poziva sve članice** da podupru napore za izgradnju regionalnih i međunarodnih kapaciteta radi poboljšanja mjera politike i operativnih mjera, uključujući udruživanje i dijeljenje uspješnih alata za obrazovanje i podizanje svijesti u svrhu sprečavanja i suzbijanja seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece u pitanjima povezanim sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje dijete samo generira.

Preporuka V-11

Lanzarote komitet **poziva sve članice** da procijene, razviju i ojačaju saradnju između njih kako bi zaštitile i pružile pomoć žrtvama u pitanjima povezanim sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje dijete samo generira.

Preporuka V-12

Lanzarote komitet **poziva sve članice** da redovno analiziraju mogućnosti proširenja međunarodne saradnje sa zemljama koje nisu članice Lanzarote konvencije radi širenja standarda Lanzarote konvencije u svrhu zaštite i pružanja pomoći žrtvama u pitanjima povezanim sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje dijete samo generira.

Preporuka V-13

Lanzarote komitet **poziva sve članice** da ocijene, razviju i ojačaju saradnju s relevantnim međuvladinim tijelima, transnacionalnim mrežama i drugim međunarodnim organizacijama i inicijativama zbog njihovih kapaciteta za mobilizaciju, njihova opsega na svjetskom nivou i njihove fleksibilnosti u radu u svrhu zaštite i pružanja pomoći žrtvama u pitanjima povezanim sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje dijete samo generira.

Preporuka V-14

Lanzarote komitet **poziva sve članice** da zadrže i razviju napore za jačanje međunarodne saradnje u istragama i postupcima koji se odnose na krivična djela utvrđena u skladu s Lanzarote konvencijom, posebno u području policijske saradnje, odnosno osiguravanja da njihove agencije za provođenje zakona mogu povezati i doprinijeti bazama podataka Europolu i Interpolu, te razviti područja podataka, obuke, provjere i odabira u pitanjima koja se odnose na seksualne slike i/ili videozapise koje dijete samo generira.

Preporuka V-15

Lanzarote komitet **poziva sve članice** da analiziraju mogućnosti proširenja međunarodne saradnje sa zemljama koje nisu članice Lanzarote konvencije, o istrazi i postupcima u vezi s krivičnim djelima utvrđenima u skladu s Lanzarote konvencijom, u pitanjima koja se odnose na seksualne slike i/ili videozapise koje dijete samo generira.

Preporuka V-16

Lanzarote komitet **poziva sve članice** da nastave održavati i razvijati napore za jačanje međunarodne saradnje u istragama i postupcima koji se odnose na krivična djela utvrđena u skladu s Lanzarote konvencijom, sa zemljama koje nisu članice Lanzarote konvencije, posebno u području policijske saradnje, odnosno osiguravanja da njihove agencije za provođenje zakona mogu povezati i doprinijeti bazama podataka Europolu i Interpolu, te razviti područja prikupljanja podataka, obuke, provjere i odabira u pitanjima koja se odnose na seksualne slike i/ili videozapise koje dijete samo generira.

Preporuka V-17

Lanzarote komitet zahtijeva od **Andore, Bosne i Hercegovine, Gruzije, Lihtenštajna, Monaka, Crne Gore, Sjeverne Makedonije, Norveške, San Marina, Turske i Ukrajine** da osiguraju da žrtve seksualnog iskorištavanja ili seksualne zloupotrebe u pitanjima povezanim sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje su djeca sama proizvela na području članice koja nije ona u kojoj borave, mogu podnijeti pritužbu nadležnim tijelima svoje države boravišta.

Preporuka V-18

Lanzarote komitet zahtijeva od **Belgije, Kipra, Danske, Estonije, Italije, Litve, Malte, Poljske, Rumunije i Švedske** da osiguraju da žrtve seksualnog iskorištavanja ili seksualno zloupotrebe u pitanjima povezanim sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje su djeca sama proizvela na području članica Lanzarote konvencije koje nisu članice Evropske unije, osim one u kojoj borave, mogu podnijeti pritužbu nadležnim tijelima države svojeg boravišta.

Preporuka V-19

Lanzarote komitet **poziva sve članice** da, prema potrebi, prevenciju i borbu protiv seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece u pitanjima povezanim sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje su djeca sama proizvela uključe u programe pomoći za razvoj koji se pružaju u korist trećih država.

Preporuka VI-1

Lanzarote komitet **zahtijeva od članica koje to još nisu učinile** da poduzmu potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi potaknule i podržale uspostavu informacijskih usluga, kao što su telefonske ili internetske linije za pomoć, za savjetovanje djece žrtava seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe uz pomoć IKT-a, kao i za osobe koje im žele pomoći, na povjerljiv način ili uz dužno poštovanje njihove anonimnosti. Te informacijske usluge trebale bi biti dostupne što je šire moguće. To se može učiniti na nekoliko načina: usluga je dostupna u produženo vrijeme, isporučuje se na jeziku koji pozivalac, a posebno dijete, može razumjeti, i to besplatno. **(odnosi se na BiH)**

Preporuka VI-2

Lanzarote komitet **poziva sve članice** koje to još ne čine, da promoviraju podizanje svijesti ili specijalizirano obučavanje stručnjaka koji djeci pružaju savjete putem telefona ili internetskih linija za pomoć u vezi sa seksualnim iskorištavanjem i zlostavljanjem djece izvršenih putem IKT-a - uključujući rizike povezane sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje dijete samo generira - i o tome kako pružiti odgovarajuću podršku žrtvama i onima koji im žele pomoći.

Preporuka VI-3

Lanzarote komitet **zahtijeva od članica koje to još nisu učinile** da poduzmu potrebne zakonodavne ili druge mjere za pomoć djeci žrtvama seksualnog iskorištavanja i zloupotrebe, u kratkoročnom i dugoročnom periodu, u njihovom fizičkom i psihosocijalnom oporavku, a te mjere moraju uzeti u obzir stajališta, potrebe i bojazni djeteta.

Preporuke VI-4

Lanzarote komitet **poziva članice koje to još nisu učinile** da osiguraju da su mjere pomoći iz Preporuke VI-3 dostupne djeci žrtvama seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja uz pomoć IKT-a, uključujući krivična djela zbog proizvodnje, posjedovanja, distribucije ili prenosa seksualnih slika i/ili videozapisa koje dijete samo generira.

Preporuka VII-1

Lanzarote komitet **zahtijeva od članica koje to već ne čine** da uključe tijela civilnog društva u provedbu preventivnih mjera u području seksualnog iskorištavanja i zloupotrebe djece.

Preporuka VII-2

Lanzarote komitet **traži od članica koje to još nisu učinile** da potiču finansiranje projekata i programa koje provodi civilno društvo s ciljem sprečavanja i zaštite djece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe. **(odnosi se i na BiH)**

Preporuka VII-3

Podsjećajući da saradnja može biti uređena putem partnerstava i sporazuma, Lanzarote komitet **poziva sve članice** da prošire saradnju s civilnim društvom kako bi se bolje spriječilo seksualno iskorištavanje i seksualno zlostavljanje djece, uključujući kada je to omogućeno IKT-o , te u pogledu izazova nastalih iskorištavanjem seksualnih slika i/ili videozapisa koje dijete samo generira.

Preporuka VII-4

Lanzarote komitet **poziva sve članice** da osiguraju da oblici saradnje koji se odvijaju s civilnim društvom u području sprečavanja i zaštite djece od seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja budu održive prirode.

Preporuka VII-5

Lanzarote komitet **poziva sve članice** da podrže civilno društvo u provođenju projekata i programa koji uključuju pitanje seksualnih slika i/ili videozapisa koje dijete samo generira.

Preporuka VII-6

Lanzarote komitet **poziva sve članice** da potiču učestvovanje djece, u skladu s njihovim razvojnim kapacitetima, u razvoju i provedbi državnih politika, programa ili drugih inicijativa u vezi s borbom protiv seksualnog iskorištavanja i seksualne zlopotrebe djece, uključujući kada je to omogućeno IKT-om i kada je riječ o seksualnim slikama i/ili videozapisima koje su sami proizveli, te da pruže primjer(e) o tome kako se stajališta djece uzimaju u obzir u kontekstu učestvovanja djece.

Preporuka VII-7

Lanzarote komitet **poziva sve članice** da zatraže mišljenje djece u fazi izrade novog zakonodavstva o pitanjima seksualnog iskorištavanja i seksualne zlopotrebe djece, uključujući kada se provodi putem IKT-a, te u pogledu seksualnih slika i/ili videozapisa koje dijete samo generira.

Preporuka VIII-1

Lanzarote komitet **poziva članice** da osiguraju da se objašnjenja rizika seksualnog iskorištavanja i seksualne zlopotrebe s kojima se suočavaju djeca koja stvaraju i/ili razmjenjuju seksualne slike i/ili videozapise samih sebe, sa ili bez prisile, uključe u kampanje podizanja svijesti koje promovišu ili provode, bez obzira na ciljanu publiku.

Preporuka VIII-2

Lanzarote komitet **poziva članice** da osiguraju da se podizanje svijesti djece o rizicima s kojima se suočavaju prilikom generiranja i/ili dijeljenja vlastitih seksualnih slika i/ili videozapisa odvija dovoljno rano, prije nego što dođu do tinejdžerske dobi, te da je "prilagođeno njihovom razvojnom kapacitetu" ili, drugim riječima, njihovoj dobi i stepenu zrelosti.

Preporuka VIII-3

Lanzarote komitet **poziva članice** da, kad god je to moguće, nepromijenjeno koriste alate za podizanje svijesti, materijale i aktivnosti navedene u ovom izvještaju ili da ih prilagode svom nacionalnom kontekstu i vlastitom jeziku te da, ako je potrebno, razviju nove, koncentrirajući se na videozapise i distribuciju putem društvenih medija.

Preporuka VIII-4

Lanzarote komitet **poziva članice** da imaju na raspolaganju alate za podizanje svijesti, materijale i aktivnosti prikladne za djecu s invaliditetom.

Preporuka VIII-5

Kako bi se poboljšao učinak, Lanzarote komitet **poziva članice** da osiguraju da se podizanje svijesti djece o rizicima seksualne eksploatacije i seksualnog zloupotrebe s kojima se suočavaju kada stvaraju i/ili dijele vlastite seksualne slike i/ili video zapise, bude prvenstveno vođeno od strane njihovih vršnjaka.

Preporuka VIII-6

Lanzarote komitet **poziva članice** da učine više kako bi potaknule sektor IKT-a, medije i druge stručnjake na podizanje svijesti među djecom, njihovim roditeljima, osobe koje imaju redovni kontakt s djecom i javnost o rizicima seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe s kojima se suočavaju djeca koja stvaraju i/ili dijele vlastite seksualne slike i/ili videozapise i o preventivnim mjerama koje se mogu poduzeti.

Preporuka VIII-7

Lanzarote komitet **poziva članice** da uvedu ili pojačaju podizanje svijesti roditelja i osoba s roditeljskim ovaštenjima o rizicima seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe s kojima se suočavaju djeca koja stvaraju i/ili razmjenjuju vlastite seksualne slike i/ili videozapise i o preventivnim mjerama koje se mogu poduzeti.

Preporuka VIII-8

Lanzarote komitet **poziva članice** da promovišu ili provode kampanje za podizanje svijesti za širu javnost, pružajući informacije o rizicima seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe s kojima se suočavaju djeca koja stvaraju i/ili dijele vlastite seksualne slike i/ili videozapise, te o preventivnim mjerama koje se mogu poduzeti.

Preporuka VIII-9

Lanzarote komitet **poziva one članice koje to još nisu učinile**, da poduzmu potrebne mjere kako bi osigurale koordinaciju između agencija odgovornih za podizanje svijesti o rizicima seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe s kojima se suočavaju djeca koja stvaraju i/ili dijele vlastite seksualne slike i/ili videozapise.

Preporuka IX-1

Lanzarote komitet **poziva one članice koje to još nisu učinile**, da u obrazovnom kontekstu riješe pitanje rizika od seksualnog iskorištavanja djece i seksualne zloupotrebe koje se vrši putem IKT-a, uključujući u pogledu seksualnih slika i/ili videozapisa koje dijete samo generira.

Preporuka IX-2

Lanzarote komitet **poziva one članice koje to već ne čine** da osiguraju da se djeci tokom osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja pruže informacije o rizicima seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece počinjene putem IKT-a, uključujući u pogledu seksualnih slika i/ili videozapisa koje dijete samo generira (bilo u okviru nacionalnog kurikuluma ili u kontekstu neformalnog obrazovanja djece na tim razinama).

Preporuka IX-3

Lanzarote komitet **zahtijeva od svih članica** da osiguraju da sva djeca na primarnoj i sekundarnoj razini dobiju informacije o rizicima seksualnog iskorištavanja djece i seksualne zloupotrebe koje se vrši putem IKT-a. Organizovanje predavanja i/ili aktivnosti na ovu temu ne smije biti prepušteno diskreciji škola ili nastavnika.

Preporuka IX-4

Lanzarote komitet **poziva sve članice** da dosljedno uključe djecu u razvoj programa podizanja svijesti o sigurnosti na internetu.

Preporuka IX-5

Lanzarote komitet **poziva sve članice** da osiguraju postojanje stalnog nacionalnog resursa za sigurnost interneta, s tekućim programom aktivnosti.

Preporuka IX-6

Lanzarote komitet **poziva sve članice** da djeci pruže informacije o seksualnom iskorištavanju i seksualnoj zloupotrebi djece, koje se vrši putem IKT-a, među ostalim u pogledu seksualnih slika i/ili videozapisa koje su djeca sama proizvela, u svojim nacionalnim kurikulumima ili drugim neformalnim obrazovnim kontekstima, u obliku prilagođenom razvojnim kapacitetima djece i stoga primjerenom njihovoj dobi i zrelosti.

Preporuka IX-7

Lanzarote komitet **poziva one članice** koje to još nisu učinile da djeci obezbijede informacije o rizicima seksualnog iskorištavanja i zloupotrebe djece koje se vrši putem IKT-a, uključujući u pogledu seksualnih slika i/ili videozapisa koje dijete samo generira, u opštem kontekstu seksualnog obrazovanja.

Preporuka IX-8

Lanzarote komitet **poziva one članice** koje to još nisu učinile da osiguraju da su roditelji, staratelji i nastavnici uključeni, prema potrebi, u pružanje informacija djeci o rizicima seksualnog iskorištavanja djece i seksualne zloupotrebe koje se vrši putem IKT-a, posebno u pogledu seksualnih slika i/ili videozapisa koje dijete samo generira.

Preporuka X-1

Lanzarote komitet **zahtijeva od članica koje to već ne čine** da osiguraju da osobe koje imaju redovne kontakte s djecom (tj. u obrazovanju, zdravstvu i socijalnoj zaštiti, sektorima i u područjima povezanima sa sportom, kulturom i aktivnostima u slobodno vrijeme) posjeduju odgovarajuće znanje o seksualnom iskorištavanju i seksualnom zlostavljanju djece, uključujući kada se vrši putem IKT-a, na primjer putem obrazovanja ili kontinuiranog treninga.

Preporuka X-2

Lanzarote komitet **poziva one članice koje to već ne čine** da osiguraju da osobe koje imaju redovne kontakte s djecom (tj. u obrazovanju, zdravstvu i socijalnoj zaštiti, sektorima i u područjima povezanima sa sportom, kulturom i slobodnim aktivnostima) imaju odgovarajuće znanje o rizicima povezanima sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje dijete samo generira, na primjer putem obrazovanja ili kontinuiranog treninga.

Preporuka X-3

Lanzarote komitet **poziva sve članice** da osiguraju da svi sektori u kojima stručnjaci rade u kontaktu s djecom, uključujući kada rade na dobrovoljnoj osnovi, imaju odgovarajuće znanje o seksualnom iskorištavanju i seksualnom zlopotrebi djece, uključujući kada se vrši putem IKT-a i s posebnim osvrtom na rizike povezane sa seksualnim slikama i/ili videozapisima koje dijete samo generira, na primjer putem obrazovanja ili kontinuiranog treninga.

Preporuka X-4

Lanzarote komitet **zahtijeva od članica koje to još ne čine** da osiguraju da podučavanje ili obučavanje o pravima djece i njihovoj zaštiti za osobe koje imaju redovne kontakte s djecom (tj. u sektorima obrazovanja, zdravstva i socijalne zaštite te u područjima koja se odnose na sport, kulturu i slobodne aktivnosti) nije opciono. **(odnosi se i na BiH)**

Preporuka X-5

Lanzarote komitet **zahtijeva od članica koje to još ne čine** da osiguraju da osobe koje imaju redovne kontakte s djecom budu opremljene za identifikaciju svake situacije seksualnog iskorištavanja i seksualne zlopotrebe djece:

- u sektoru obrazovanja
- u zdravstvenom sektoru
- u sektoru socijalne zaštite
- u područjima koja se odnose na sport, kulturu i slobodne aktivnosti.

(odnosi se i na BiH)

Preporuka X-6

Lanzarote komitet zahtijeva od članica koje to još ne čine da osiguraju da su osobe koje imaju redovne kontakte s djecom budu obaviještene o mogućnosti da prijave službama odgovornima za zaštitu djece svaku situaciju u kojoj imaju "razumne razloge" vjerovati da je dijete žrtva seksualnog iskorištavanja i seksualne zlopotrebe:

- u sektoru obrazovanja
- u zdravstvenom sektoru
- u sektoru socijalne zaštite

- u područjima koja se odnose na sport, kulturu i slobodne aktivnosti.
(odnosi se i na BiH)

Preporuka X-7

Lanzarote komitet **zahtijeva od članica koje to još ne čine** da potiču svijest o zaštiti i pravima djece među osobama koje imaju redovne kontakte s djecom u sektorima obrazovanja, zdravstva, socijalne zaštite, pravosuđa i provođenja zakona, te u područjima koja se odnose na sport, kulturu i slobodne aktivnosti. **(odnosi se i na BiH)**

Preporuka XI-1

Lanzarote komitet **poziva sve one članice** koje to još nisu učinile da prikupe podatke i provedu istraživanja na nacionalnom ili lokalnom nivou u svrhu promatranja i ocjenjivanja fenomena seksualnih slika i/ili videozapisa koje su dijete samo generira.

Preporuka XI-2

Lanzarote komitet **poziva sve članice** da osiguraju redovno prikupljanje podataka o fenomenu seksualnih slika i/ili videozapisa koje dijete samo generira i s njima povezanih rizika te redovno provođenje istraživanja o tom pitanju.

Preporuka XI-3

Lanzarote komitet **poziva sve članice** da se nadovežu na rezultate postojećih istraživanja o seksualnim slikama i/ili videozapisima koje su dijete samo generira, ako su dostupni, kako bi se osiguralo da su politike i mjere najbolje razvijene i na odgovarajući način usmjerene na rješavanje pitanja koja proizlaze iz seksualnih slika i/ili videozapisa koje dijete samo generira.

Preporuka XI-4

Lanzarote komitet **poziva sve one članice** koje to još nisu učinile da poduzmu potrebne zakonodavne ili druge mjere za uspostavljanje ili određivanje mehanizama za prikupljanje podataka ili kontaktnih točaka na nacionalnom ili lokalnom nivou i u saradnji s civilnim društvom u svrhu promatranja i ocjenjivanja fenomena seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe djece, uključujući pitanja koja proizlaze iz seksualnih slika i/ili videozapisa koje dijete samo generira, uz dužno poštovanje zahtjeva zaštite ličnih podataka.

Primjeri obećavajućih praksi iz Bosne i Hercegovine u izvještaju

U Republici Srpskoj (Bosna i Hercegovina), član 175. stav 5. Krivičnog zakonika propisuje “Dijete se neće kazniti za proizvodnju i posjedovanje pornografskog materijala koji prikazuje njega lično ili njega i drugo dijete ako su oni sami taj materijal proizveli i posjeduju ga uz pristanak svakog od njih i isključivo za njihovu ličnu upotrebu”.

“Save the Children” na sjeverozapadnom Balkanu je sa nekoliko vladinih odjela u Bosni i Hercegovini radio na izradi nastavnog plana i programa za policijske službenike koji uključuje obuku u oblasti nasilja nad djecom. Do sada je 30 policajaca prošlo naprednu obuku kako bi postali predavači.

U Bosni i Hercegovini, studenti Univerziteta Istočno Sarajevo koji će postati nastavnici i pedagozi dobijaju obuku i obrazovanje u oblasti zaštite dece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe, uključujući one koje olakšavaju ICT, koji sadrži, inter alia, informacije o rizicima povezanim sa seksualnim slikama i/ili videima koje sama djeca generiraju.